

KORACI U RAZVOJU I PRILIKE ZA UČENJE KROZ ČITANJE SA DETETOM (VODIČ ZA MEDE ČITAČE)

OD ROĐENJA DO 6 MESECI

6-12 MESECI

12-24 MESECA

2-3 GODINE

ŠTA DETE UME I UČI

Reaguje na glas i prepoznaje glasove i lica
Reaguje na reči- usmerava pažnju na onog ko govori- okreće oči, i kasnije glavu
Umiruje se uz poznati glas
Gleda u lice i drži kontakt licem u lice (oči u oči)
Otvara usta i pušta glasove započinjući interakciju ili reagujući na glas
Poseže ka objektima, dotiče ih rukom
Podiže se da sedne
Odiže glavu kada je na stomaku da bi videlo objekte ispred sebe
Uči da prepoznaje svoje ime i reaguje na njega
Okretanjem glave ili očiju od roditelja ukazuje da mu je potreban odmor
Širi oči i osmehuje se dok odrasli govori- imitira izraze lica i/ili reaguje na govor

Drži uspravno glavu samostalno
Sedi u krilu bez podrške
Poseže za knjižicom, uzima je u ruku i prinosi ustima
Baca i ispušta knjigu
Smeje se, guguče
Reaguje na glas roditelja, okreće se ka roditelju
Voli glas roditelja, umiruju se u kontaktu sa roditeljem koji mu priča
Inicira komunikaciju sa roditeljem- osmehom, gukanjem, pokretima
Smeši se na roditelja dok mu govori, menja izraz lica kada mu se priča licem u lice (imitira izraze lica)
Voli ilustracije sa licima i objektima koje poznaje
Dodiruje slike, lupka prstićem po knjizi
Počinje da izgovara- ba, ma, da
Učestvuje u razmeni sa roditeljem- govori roditelju i odgovara na roditeljev govor gestom ili gukanjem
Prati pogledom prst roditelja kada pokazuje nešto u knjizi
Okreće se i reaguje na svoje ime
Imitira jednostavne radnje- npr kako čitamo knjigu
Može da pritisne dugme da u knjizi izazove zvuk životinje koju imenuje
Može da pokaže poznat predmet kad ih odrasli imenuje u knjizi
Pokušava da imitira ime predmeta (imitira slog, glas)
Razume jednostavne naloge- daj mi knjigu, uzmi knjigu
Pred kraj ovog perioda- može da imitira švrljanje, ako roditelj pokaže- bojanje

Drži knjigu u jednoj ruci, hoda držeći knjigu
Manipuliše knjigom- igra se njom, stavljanje u usta može da bude na „repertoaru“ ponašanja, ali nije jedino
Okreće stranice kartonske/tvrde knjige- u početku kao imitiranje ili na verbalni poziv, a kasnije samostalnom inicijativom (kao pravilan način korišćenja knjige- zna čemu knjiga služi)
Izgovara reči, a pred kraj perioda rečenice od 2-4 reči; imitira- ponavlja reči; koristi ove veštine da učestvuje u čitanju knjige sa odraslim, ili samo (sebi ili drugome)
Daje knjigu da je roditelj čita i razume i reaguje na složenije naloge- donesi mi knjigu da čitamo; vrati knjigu u sobu
Pokazuje na slike u knjizi
Imenuje slike u knjizi, zna da pokaže slike 10 različitih životanja, ili 10 različitih odevnih predmeta na slici
Razume koncept aktivnosti- prvo ja, onda ti
Zna da oponaša zvuke iz prirode, zvuke mašina, glasanje životinja
Doživljava i pokazuje različite emocije, uči imena za njih
Koristi svoje ime kad govori o sebi
Može da prati i reaguje na jednostavne priče
Škraba po papiru- „boji“ i „crta“

Može da okreće stranice knjiga tanjih listova, po dve tri odjednom
Počinje da škraba (crta) po knjizi- „boji“
Svakog dana uči 2-4 nove reči
Zna imena i nazive različitih objekata, i u knjizi pokazuje i imenuje, poznate objekte i odnose među njima (u, na, gore, iza, ispod)
Može da dopuni rečenice ili stihove koji su mu poznati dok se sa njim čita
Stalno traži istu priču da se čita
Zna da imenuje delove tela na slici
Zna da imitira pokrete likova u priči (koje je roditelj pokazao) i tako učestvuje u čitanju i pričanju priče
Može da dolepi sličicu gde treba u tekstu- i tako učestvuje u čitanju priče. Lepljenje sličice može da prati i imenovanje radnje, lika ili objekta koji je na sličici prikazan
Može da složi slagalicu od 3-4 dela kao ilustraciju priče
Može da razgovara o tome koj je ili šta na slici, šta rade, gde se nalaze ili idu
Može da imitira razgovor među likovima: šta kaže kuca mać?
Zna da priča o svojoj porodici- uči imena članova porodice
Može da zaseca makazama po papiru
Može da igra igre glumljenja- da čita lutki
Može da imitira izraze, rečenice da ponavlja fraze (Dobar dan, gospodine Medo) i tako učestvuje u čitanju priče
Može da uči delove rimovanog teksta i nastavlja priču za roditeljem
Može da prati jednostavne radnje u pričama- šta je bilo pre, posle; jednostavan zaplet: gde je? Ko je naišao?..

ŠTA RODITELJ MOŽE DA URADI

Priča, peva, čita bebi u svakodnevnim situacijama- presvlačenje, kupanje, igranje, pred uspavlivanje, pri buđenju, u toku aktivnosti hranjenja...
Mazi se sa bebom, govori joj nežnim glasom
Menja jačinu, visinu i boju glasa da privuče i održi pažnju deteta (ali da detetu prija)

Priča i razgovara sa bebom dok čita (reaguje na gukanje i njen govor), ima kontakt licem u lice
Mazi se, priča, peva, čita i igra se sa bebom
Pokazuje i imenuje stvari na ilustracijama u knjizi- nos, lopta, beba, pas
Podržava pokušaje bebe da imitira reč
Prati kada dete želi da nastavi razgovor, a kada je umorno i traži pauzu i imenuje bebi šta se dešava
Omogućuje bebi da sedi u krilu i čita (sa strane da vidi i lice bebe i knjigu)
Omogućuje bebi da se kreće noseći knjigu

Podrži- osmehne se, odgovori, kada dete govori ili pokazuje u knjizi
Odgovori na detetovu inicijativu- za čitanjem, izborom knjige, ili pokazivanjem u knjizi, „pričanjem priče“ (dete nekad priča „pogrešnim“ redom, ili se fokusira na neke delove priče, okreće strane unazad, ili insistira da se priča samo o jednoj strani)
Omogući detetu da okreće strane
Poziva dete da imenuje slike u knjizi, sačeka i podrži detetov odgovor
Koristi knjige kao deo rutina u kojima dete učestvuje- spavanje, dremka ili odmor, igra, u kolima, na izletu..
Koristi knjige da umiri dete dok čekaju- npr na redovne kontrole ili kod lekara generalno..
Dozvoli detetu da se kreće sa knjigom i igra se njom

Pita i razgovara sa detetom o događajima u knjizi, da omogući i da dete pokaže i da kaže ime za predmet, ili radnju prikazanu ilustracijom i/ili pričom
Spremno čita stalno jednu te istu priču i knjigu
Dok čita- priča o slikama, poziva dete da učestvuje- doda reč, završi stih, priča o liku ili događaju
Dok čita povezuje priču sa životom deteta i poziva dete da u tome učestvuje
Koristi knjigu za igru ulogama sa detetom ili podrži ovakvu igru deteta
Knjigu nudi stalno kao deo dnevnih rutina (u kojima oboje učestvuju)

ŠTA DA SE ČITA SA DETETOM

Detetu može da se čita već od 2 meseca. Sa detetom se čitaju jednostavne, crno-bele knjige koje imaju jedan objekat (crni na belo podlozi, ili drugačiji izražen kontrast). Važno je da se što više govori bebi, zato roditelj može da čita i priča o čemu god želi- pa makar to bila i jedna ilustracija na listu papira. Kada dete počne da razvija veštinu hvatanja (već kada krene da poseže za objektima), važno je da se ponudi mala knjiga koja može da stane u bebinu ruku, lagana, od materijala koji može da „izdrži“ stavljanje u usta i bacanje (kartonske, gumene knjižice).

Kartonske knjige i knjige od tkanina koje dete može da lepi i odlepljuje
Knjige sa licima beba
Knjige sa rimovanim kratkim pesmama za bebe (taši taši)

Knjige sa rimovanim tekstom (kratke priče u formi pesme)
Knjige u kojima su nacrtani objekti, velike jasne ilustracije, koje dete može da imenuje
Knjige koje su ilustrovane poznatim predmetima ili licima, ljudskim figurama
Kartonske knjige

Knjige sa rimovanim tekstom
Knjige sa slikama koje prikazuju kratke priče i događaje
Ilustracije mogu da imaju više (2-3) lika koja nešto rade (da opišu događaj)
Knjige skrivalice i tražilice, dolepilice sa kratkim tekstom
Od ovog perioda važno je da se omogući da dete bira knjigu i da se ta inicijativa podrži

KOJA PONAŠANJA RODITELJA BI TREBALO DA PODSTAKNETE I PODRŽITE

Da, dok čitaju sa bebom ili joj pričaju, drže bebu blizu svog lica i/ili tela ili naspram svog lica (u gnezdu), da je maze dok joj govore ili dok joj čitaju
Da govore bebi i tako je uče da obrati pažnju i uživa u glasu i rečima
Da menjaju visinu i ton glasa dok govore i čitaju i prate reakcije bebe na te promene
Da jasno gestikuliraju izrazima lica- šire oči, osmehuju se- pružaju detetu „toplo, veselo lice“.
Da pružaju bebi prilike za kontakt licem u lice
Da odgovaraju na bebinu inicijativu za komunikacijom
Da sačekaju bebin odgovor- kada joj govore, da sačekaju da se beba okrene, pogleda u njihovom pravcu ili pravcu u kom pokazuju u knjizi, ili pusti neki glas kao odgovor na njihov govor
Da prate detetove znake kojima pokazuje da je umorno ili zainteresovano
Da podstiču doseganje za knjižicom, hvatanje knjige, dodirivanje knjige
Da se, dok čitaju, obraćaju bebi imenom i pohvale i podrže svaki put kada se dete okrene ili pokaže da razume svoje ime
Da koriste knjigu da lupkaju njom o sto- i pozovu dete da ponovi

Da uče dete da imitira čitanje-pokažu otvaranje knjige i kažu- uradi to ti
Da imenuju radnje (čitam, listam), ilustracije u knjizi (životinja, predmete, odnose- u, na, gore...)
Da motivišu dete da pritiska dugmiće za zvuk u knjizi
Da pozovu dete da pokaže predmete kada ih odrasli imenuje i ohrabre detetov pokušaj da ponovi naziv ili imitira npr zvuk kojim se oglašava životinja
Da podstiču detetov odgovor na jednostavne vokalne naredbe- daj mi knjigu, sedi, uzmi knjigu, otvori knjigu, zatvori knjigu, vrati knjigu
Da kreiraju prilike za dete da imitira glasove i slogove- razgovaraju sa detetom igrajući se glasovima
Da dok čitaju menjaju ton glasa imitirajući različite likove(meda, pile) ili karakteristike objekata na ilustracijama (maleno, veeeliko)
Da sačekaju detetov odgovor (kada traže da nešto pokaže, uradi, ponovi, kaže..) i podrže pokušaj da odgovori
Da prate interesovanje deteta
Da omoguće učešće deteta- npr dok čitaju rimovane kratke pesme, da pokažu odgovarajuće pokrete i pozovu dete da, pokazujući ih, učestvuje u čitanju pesme
Pred kraj ovog perioda da daju priliku detetu da imitira švrljanje- daju primer i model švrljanja, pa pozovu dete da ponovi

Pružaju detetu priliku da oponaša pokrete listanja i/ili da lista knjigu
Razgovara sa detetom o knjizi tako što poziva deteta da imenuje predmete, imitira reči (kako se zove ova Koka, ili kako kaže Koka). Uvek čeka odgovor, uvek podrži odgovor deteta, detetovo učešće i inicijativu
Pružaju priliku da dete pokaže delove tela na sebi, pa na slici, ili da ih imenuje
Pružaju detetu priliku da uči i govori o različitim životinjama, odevnim predmetima, poznatim predmetima iz okruženja
Pružaju detetu priliku da dok čitaju učestvuje oponašajući zvukove iz prirode, mašine, oglašavanje životinja
Pružaju detetu priliku da učestvuje u čitanju (pogotovu rimovanih priča) tako što izgovara slog, ili oponaša pokrete vezane za priču
Pružaju priliku detetu da istražuje recipročne igre- pravilo sad ja- onda ti
Daju detetu prilike da istraži, pokaže i uči ime za različite emocije
Daju detetu priliku da škraba- ilustruje priču

Da pružaju detetu priliku da imenuje delove tela, objekte i uči nove reči dok čita sa detetom
Da pružaju detetu priliku da imitira pokrete, glasove likova dok čitaju
Da razgovara sa detetom o tome šta ili ko je na slici
Da širi razgovor o ilustraciji ili priči tako da dete govori ili učestvuje u analizi zapleta priče, prati ili govori o toku priče, o liku (kako se zove, kako se ponaša, gde je bio ili gde se nalazi, šta radi, kako se oseća..)
Da pružaju detetu priliku da učestvuje u čitanju navodeći fraze ili rečenice- u rimovanim pesmama, ili kao deo dijaloga među likovima
Da omogući da dete kroz priču i ponašanja likova uči fraze i izraze
Da omogući detetu da učestvuje dolepljivanjem sličica u tekst i imenovanjem šta se na slici nalazi
Da omogući detetu da se, na temelju priče ili koristeći samu aktivnost čitanja, igra igara uloga i pretvaranja (čita lutki; šta radi devojčica kad uđe kod meda u sobu?)
Da omogući detetu da učestvuje u čitanju priče govoreći i pokazujući gde se neko ili nešto nalazi, šta je bilo pre, a šta posle..
Da dosledno neguje rutine zajedničkog čitanja
Da razgovara sa detetom o priči ili liku iz knjige i van rituala čitanja konkretne knjige

Prikazani uzrasti su okvirni.

Za kreiranje prilika za učenje manje je važno da se prate smernice prema uzrastima, a važniji je sled veština koje se razvijaju: neke veštine prethode razvoju drugih i važno je roditelje savetovati da podstiču one kojima dete trenutno ovladava (bez obzira na to da li je ona očekivana za uzrast na kom je dete). Ovo je naročito važno kada se radi sa porodicama prevremeno rođene dece, dece sa smetnjama u razvoju, dece iz depriviranih okruženja ili dece žrtve trauma.

Knjigu i aktivnost čitanja sa detetom najpre koristite da upoznate dete (njegove preferencije, veštine, razvoj), roditelja (njegove veštine podsticanja i podrške) kao i kvalitet odnosa između roditelja i deteta. Zabeležite uvek svoja zapažanja o ovome i učite kako da uputite porodicu na dodatne oblike podrške ili procene razvoja ukoliko je potrebno.

Zanimljiva i podsticajna aktivnost je ona u kojoj dete može da učestvuje uz samo malo podrške. Zato je važno da aktivnost zajedničkog čitanja bude detetu interesantna i da uključuje praćenje detetovog interesovanja, omogućavanje i podsticaj učešću, puno pohvala, podrške i odgovora roditelja na detetov poziv za interakcijom.

Naglasak u radu je uvek prvo na odnosu roditelj-dete koji za dete omogućuje istraživanje i ovladavanje veštinama. Knjigu i aktivnosti roditelja i deteta sa knjigom prvo koristite kao podsticaj za dobru razmenu, „iniciraj uzvrat“ interakciju, veštine čekanja, razumevanja perspektive deteta, nežnosti i prihvatanja deteta i kreiranja sigurnog, poznatog toplog okruženja za dete. Tek u takvom odnosu, druge veštine mogu da se razvijaju.